

було присвячено ряд наукових міжнародних конференцій, читань, круглих столів тощо.

Все це сприятиме засвоєнню уроків Петра Могили як церквою, так і світською владою, а також зміцнюватиме діалог між ними. Ювілей Петра Могили засвідчив, що духовна і культурна спадщина видатних діячів України стає надбанням світової громадськості.

ДО 400-РІЧЧЯ МИТРОПОЛИТА ПЕТРА МОГИЛИ

Сергій ГОЛОВАЩЕНКО

1996 рік став роком вшанування 400-річчя від дня народження та 350-річчя пам'яті Митрополита Київського та всієї Русі Петра Могили — видатного церковного, політичного та культурного діяча України. Йому судилося очолити Київську Митрополію у першій третині XVII століття у скрутні часи, коли український народ потерпав від національної та релігійної дискримінації, від наслідків релігійного розколу. Петро Могила своєю духовною владою, надзвичайною енергійністю, визнанням авторитетом, видатним талантом керівника, організатора, богослова, мораліста, проповідника здійснив історичну працю. Проведені за його ініціативи, керівництва і безпосередньої участі церковна реформа, перебудова освітньої справи, книгодрукування заклали підвалини для збереження національно-культурної ідентичності українців, зміцнення духовної сили українського, як і вселенського православ'я. Водночас, Петро Могила, будучи палким прихильником рідної віри, першоієрархом Київської Митрополії, виявляв глибоке розуміння духовної сутності християнства, універсального значення його засад любові та побожності. Тому Могила виступав за подолання тривалого релігійного конфлікту в Україні, був прихильником порозуміння між різними церквами на засадах християнської єдності та вшанування славетних киеворуських традицій.

Тож не випадково була виявлена ініціатива наукової та культурної громадськості, освітніх і дослідницьких інституцій як в Україні, так і за кордоном, відзначити ювілей Петра Могили. За підтримки Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, 400-річчя від дня народження Петра Могили було внесено до календаря ЮНЕСКО пам'ятних дат 1996 року. Постановою Кабінету Міністрів України був створений Оргкомітет з відзначення 400-річчя від дня народження Петра Могили. Оргкомітет очолив академік НАН України П. П. Толочко; до нього увійшли вчені та освітяни, громадські діячі, представники церков, державні службовці. Протягом 1996 року в Україні та за її межами відбулася ціла низка ювілейних заходів. Серед найпомітніших з них були:

— міжнародна науково-історична конференція «Петро Могила і сучасність», що відбулася 16—18 березня 1996 року в Києві на базі Інституту

філософії НАН України та Національного університету «Києво-Могилянська Академія»;

— міжнародна науково-богословська конференція, присвячена Петру Могили у м. Ногінську (Росія), проведена у квітні 1996 року, на базі місцевої єпархії УПЦ-КП;

— міжнародна конференція «Петро Могила як визначний освітній та релігійний діяч», проведена 3—6 травня 1996 року у Львові на базі Львівського музею історії релігії;

— могилянська конференція у Чернівцях на базі теологічного факультету місцевого університету, проведена у вересні 1996 року;

— спеціальна сесія ЮНЕСКО та міжнародний могилянський колоквиум, що відбувся у Парижі (Франція) 5 листопада 1996 року;

— могилянське читання у Національному заповіднику «Києво-Печерська Лавра», відбулися 18—19 грудня 1996 року у Києві;

— міжнародна конференція «Святий Петро Могила — фундатор Київської Академії», присвячена 350-річчю пам'яті Митрополита (14 січня 1997 року у Києво-Могилянській Академії).

Крім того, слід відзначити шість Могилянських читань в Національному університеті «Києво-Могилянська Академія», конкурс студентських наукових робіт «Петро Могила і сучасність», Могилянські читання в Інституті сухопутних військ України, в музеї Т. Шевченка, в Київському Будинку вчителя, в парламентській бібліотеці та Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського, в Київському будинку вчених, в освітянських осередках Черкас, Чернівців, Василькова. У київських та львівських конференціях брали участь, крім українських, дослідники з Молдови, Польщі, Румунії, Франції, Німеччини, Канади. Відзначимо, що саме українські могилянські заходи стали прикладом та потужним стимулом для проведення аналогічних заходів за кордоном, наприклад, у Молдові та Румунії у вересні-жовтні 1996 року. Випущені пам'ятна медаль, ювілейні поштова марка та конверт на честь Петра Могили.

Головними осередками відзначення ювілею Петра Могили у Києві були Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України та Національний університет «Києво-Могилянська Академія»; у Львові — Львівський музей історії релігії. Дослідницька група Відділення релігієзнавства на чолі з доктором філософських наук професором А. Колодним та кандидатом філософських наук В. Климовим здійснила величезну роботу з організації та проведення могилянських конференцій у Києві та Львові; з підготовки й видання наукових праць Петра Могили, його вибраних творів. У Києво-Могилянській Академії колосальну роботу по відзначенню ювілею здійснила керівник науково-дослідницького центру «Спадщина КМА» кандидат історичних наук З. Хижняк. Справжнім промотором та натхненником ювілейного року за кордоном, та й в Україні, був відомий у світі могилознавець, голова НТШ у Європі професор А. Жуковський (Франція). На американському континенті відзначенню могилянських заходів та найширшому їх розголосу сприяв відомий православний богослов та історик о. С. Ярмусь.

Зусиллями науково-дослідницької групи Відділення релігієзнавства за підтримки ЮНЕСКО здійснено видавничий проект, присвячений ювілею Митрополита. Вже побачила світ колективна монографія «Феномен Петра Могили» за редакцією В. Климова; невдовзі з'являться збірка «Петро Могила — богослов, церковний та культурний діяч» за матеріалами конференцій 1996 року, а також колективна монографія з історії православної церкви могилянського періоду.

Не залишилася осторонь святкування могилянського ювілею і церква. Вийшло нове видання могилиного «Гребника», здійснене через сприяння Української Православної Церкви Київського патріархату. Архієпископ Адріан, предстоятель Богородицької єпархії УПЦ-КП в Росії своєю активністю уможливив, по-перше, широкий міжнародний резонанс відзначення пам'яті Петра Могили, а, по-друге, був безпосередньо причетний до відновлення Конгрегаційної церкви в НаУКМА. На часі надання їй імені Святителя Петра Могили. Бо ж справжньою кульмінацією вшанування великого українського митрополита стала канонізація Могили обома найбільшими в Україні православними юрисдикціями — УПЦ КП та УПЦ. 6 грудня 1996 року цей акт відбувся на соборі УПЦ у Трапезній церкві Києво-Печерського монастиря, а 12 грудня — на Архирейському соборі УПЦ КП у Свято-Володимирському Соборі м. Києва.

Постать Петра Могили — захисника православ'я і української народності — виявилася спроможною поєднати думки та духовну інтенцію різних сторін довготривалого релігійного конфлікту і, можливо, стати знаменним прикладом для нинішнього покоління віруючих.

Ювілей Петра Могили зіграв велику роль в інтелектуальному та духовному житті України. Він спонукав уважніше придивитися до досвіду культурницької, церковної, політичної праці у могилянську добу. Сьогодні збагатилося оновленими поглядами на проблеми релігійного, культурного та політичного життя, шляхи їх розв'язання. Поняття «Спадщина Петра Могили» набуло свого дійсного значення: звершення тієї доби є не архівним фактом, а досвідом нашої сьогоденної праці, мотивом наших прагнень до оновлення та розбудови нашої Батьківщини.

ВАЛЕНТИН ЯКОВЕНКО — ВИДАВЕЦЬ, УКРАЇНОЗНАВЕЦЬ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

Віталій САРБЕЙ

В архівних фондах Державного музею Тараса Шевченка у Києві зберігається справа Петербурзького цензурного комітету під заголовком «О недозволенной рукописе дворянина В. И. Яковенко «Биография Т. Г. Шевченко» 1892 г.». В «справі» знаходиться повний текст названого рукопису, цензорська рецензія на нього й офіційний присуд цензури про заборону його друкування, узагальнений таким висновком: «Вообще через всю биографию Т. Г. Шевченко проходит непрерывно красной нитью две основные идеи: ужасное состояние общества эпохи крепостничества в царствование императора Николая I и яркое украинофильство. Жизнь Т. Г. Шевченко послужила автору биографии удобным поводом для проведения доходящих до чудовищных размеров демократических украинофильских тенденций»¹.

Цензора Коссовича насамперед обурило те, що В. І. Яковенко подав